

В.П.Швидкий (Київ)

ДО 60-РІЧЧЯ ДОКТОРА ІСТОРИЧНИХ НАУК С.І.БІЛОКОНЯ

До недавнього часу для українського фахового історика достатніми вважалися наявність природних здібностей та практичного вміння викладати факти з минувшини «відповідно до вимог». І лише намагання дотримуватися правди давало можливість небагатьом правдолюбам лишатися на магістральному напрямку історичної науки, подавати осучаснені трактовки тих чи інших подій з історії України.

Європейська постмодерна історіографія, стрімкий розвиток наукових тенденцій третього тисячоліття й мінливість розвою вітчизняної історичної науки уможливили існування в її ареалі переважно молоді, відкритої до світових надбань і новітніх тенденцій та технологій академічної творчої молоді. Останнє десятиліття якраз і відзначилося суперечливими взаємодіючими процесами цих угруповань у середині вітчизняної історичної науки.

Саме на тлі такої взаємодіючої співпраці й з'являються постаті, котрі через усі зміни та ретушування вітчизняних історичних тенденцій пронесли кривну громадянську позицію, свою наукову переконаність у необхідності відстоювання і доведення скрупульозною працею вченого існування й розвитку засадничих чи спеціальних напрямків досліджень.

Із цих небагатьох ми з гордістю виокремлюємо творчий та життєвий шлях Сергія Івановича Білоконя – 1 липня 2008 р. йому виповнилося 60 років!

Громадське і наукове життя вченого виявляється напрочуд багатим на значущі події з царини вітчизняної історії й культури, а біографія стала предметом не одного дослідження. Проте, на нашу думку, важливим є згадати його перші самостійні кроки як громадянина і вченого. Батьківська (а батько – відомий учений-ботанік) наукова стега рано прищепила інтерес до дослідницької діяльності, а шістдесятницька юність остаточно визначила тематичну та ідеологічну спрямованість філологічних, а згодом й історичних наукових розробок С.Білоконя. Саме таке поєднання дало можливість вивчати безліч культурологічних аспектів української минувшини. У радянські часи розробки деяких із них часто могли призвести до небажаних результатів. До того ж із 1963 р. С.Білоконь брав участь у діяльності київського Клубу творчої молоді – організації, навколо котрої гуртувалися тоді шістдесятники. Там він познайомився з Аллою Горською, Іваном Світличним, Іваном Дзюбою, Галиною Севрук, Людмилою Семикіною та іншими діячами вітчизняної культури, імена яких відомі сьогодні всій Україні. Їхня дружня підтримка остаточно визначила поле майбутніх історичних досліджень. Досить згадати перші його публікації про репресованих діячів української культури: Степана Таранушенка, Михайла Бойчука, Людмилу Старицьку-Черняхівську, Федора Ернста, Василя Базилевича, Вероніку Черняхівську й інших, котрі почали виходити друком ще з 1969 р.!

Першим його значним історико-культурним зацікавленням став Георгій Нарбут, із сином якого С.Білоконя познайомила А.Горська. За твердженням історика І.Грича, саме цей мистець надихнув вченого до перших самостійних архівних пошуків, до збирання раритетних друків і рукописів. Копітки дослідження принесли свої результати. У 1968 р. написана українською мовою студентська праця С.Білоконя «Віхи життя і творчості засновника української радянської графіки Г.Нарбута» на Всесоюзному конкурсі у Москві отримала медаль «За кращу наукову студентську роботу» (всього по СРСР таких медалей було 8, з них 6 одержали москвичі). Згодом учений започаткував «Нарбутівські читання».

С.І.Білоконь закінчив історичний факультет Київського державного університету імені Тараса Шевченка (1971 р.) та аспірантуру при філологічному факультеті Московського державного університету ім. М.В.Ломоносова (1974 р.), захистив кандидатську дисертацію «Предмет і завдання літературознавчого джерелознавства» (1978 р.).

Ці перші творчі здобутки остаточно визначили напрямки його наукових уподобань. Значний вплив справили на С.Білоконя два першорядні вчені, дві надзвичайно колоритні особистості – мистецтвознавець Степан Таранушенко й біограф та книгознавець Федір Максименко. Товаришування з ними стало прекрасною науковою школою в галузі історії мистецтвознавства та бібліографії – саме тих дисциплін, де талант Сергія Івановича як науковця розкрився, можливо, найповніше. За підтримки ж академіка Д.С.Лихачова стаття С.Білоконя «Літературознавче джерелознавство» ввійшла до дев'ятого тому «Короткої літературної енциклопедії». 1988 р. опубліковано статтю про Михайла Грушевського, де його діяльність висвітлювалася позитивно.

З 1989 р. Сергій Іванович працює в Інституті історії України НАНУ (старший, провідний, головний науковий співробітник, керівник центру культурологічних студій), де пріоритетними для нього залишаються культурологічні наукові розробки.

У роки української незалежності розкрився талант ученого як джерелознавця. Реконструкція механізму державного більшовицького терору, визначення засобів винищення населення були здійснені на широкій джерельній базі (опрацьовано понад 1500 архівно-слідчих справ, які лягли в основу його докторської дисертації (2000 р.). Монографія «Масовий терор як засіб державного управління в СРСР, 1917–1941 рр.: Джерелознавче дослідження» (Київ, 1999 р.) була удостоєна найвищої нагороди держави – Національної премії України імені Тараса Шевченка (2002 р.). «Проблема, важливіша за котру у нас немає», – назвав учений свої міркування з евгеніки та її соціального аспекту – «науки про поліпшення людської породи». Адже протягом значного історичного періоду життєвий шлях українського народу вів до прямого погіршення його людських якостей. 1998 р. С.Білокінь уперше в українській історіографії зв'язав проблеми евгеніки з проблематикою масових репресій і голодомору.

Києвознавство, дослідження з книгознавства й історичної бібліографії, історії української аристократії, культури, церкви, більшовицьких репресій – це лише деякі напрямки масштабних науково-дослідницьких зацікавлень нашого ювіляра!

Як голова Київського наукового товариства ім. Петра Могили (з 1990 р.) С.Білокінь став ініціатором популярної нині серії «Хто є хто в Україні» (перший випуск 1993 р.) і відновив журнал «Наше минуле» (1993 р.); він – автор та науковий консультант енциклопедичних видань (Київ, Москва, Торонто) й науково-популярних фільмів. Видав спомини М.Грушевського (1988–1989 рр.), низку праць С.Єфремова, В.Леніна та ін.; є членом редколегій багатьох авторитетних періодичних видань і наукових збірок статей.

Сергій Іванович Білокінь удостоєний численних академічних та громадських регалій. Зокрема він лауреат Національної премії України імені Тараса Шевченка (2002 р.), заслужений діяч науки і техніки України (2007 р.), дійсний член Української вільної академії наук у США (Нью-Йорк, 2006 р.) та кандидат у дійсні члени Російсько-американської академічної групи у США (2000 р.), академік Академії наук вищої школи України (2007 р.) й ін.

Ювілей ученого буде справедливим пов'язати з його багатолітнім родинним оберегом – вельмишановною дружиною Іриною Федорівною. Адже сьогоднішнім упевненим життєвим поступом наш ювіляр багато у чому завдячує терплячості цієї сімейної берегині! Многая літа, Сергію Івановичу! Зі славним ювілеєм!

В.П.Шевченко (Донецьк)

ДО 65-РІЧЧЯ ДОКТОРА ІСТОРИЧНИХ НАУК, ПРОФЕСОРА П.В.ДОБРОВА

Для багатьох число 13 несе негативне містичне навантаження... Для Петра Васильовича Доброва воно найулюбленіше. Він, попри все, вважає його для щасливим – саме 13 липня у 1943 р., у самий розпал війни, у місті Сніжному він народився. Мабуть, був тут якийсь містичний знак. Петрові не було ще трьох років, коли війна скінчилась, але в його підсвідомості закарбувалися ті трагічні та героїчні часи, що у подальшому визначило його професійну долю, а рівноапостольні святі Петро і Павло визначили, мабуть, його людську сутність. Але про все по порядку.

Багатодітна родина шахтаря, який 40 років без відпусток та відпочинку «на курортах» працював у шахті... Так було прийнято у них у родині – працювати чесно, віддано, як справжній чоловік. Батько Петра, Василь Митрофанович, побудувавши дім, посадивши не одне дерево, народивши й виховавши трьох дочок і сина, прожив нелегке життя. Воював на двох війнах, зовсім молодого людиною був репресований, реабілітований у 1956 р., про що так і не дізнався... До речі, Петро Добров таки віднайшов в архівах СБУ справу свого батька, з якої дізнався, що його сусіди та знайомі не побоялися підписати листа про невинність Василя Доброва. А це на той час дороге коштувало.

Мати, Олександра Яківна, залишившись під час війни без чоловіка, із чотирма дітьми на руках, мабуть, і не думала про те, що вона, як і інші жінки, здійснювала справжній подвиг, оберігаючи своїх дітей, свято вірячи в перемогу свого чоловіка, якого вона віддано чекала з війни. Не думала вона і потім, що професія справжньої матері, хранительки домашнього вогнища є найбільш почесною та важкою. Але про це знав Петро Добров. Він трепетно, із великою любов'ю та повагою ставився до матері. Переїхавши жити до Донецька, завжди знаходив вільну хвилинку, щоби побачитися з нею, допомогти не просто грошима або продуктами, а підтримати своєю увагою, синівською